

Czynny żal
związany z usiłowaniem
w polskim prawie karnym

Analiza dogmatyczna i kryminalnopolityczna

Mateuszowi i Marcinowi



NR 3329

Olga Sitarz

Czynny żal
związany z usiłowaniem
w polskim prawie karnym

Analiza dogmatyczna i kryminalnopolityczna

Redaktor serii: Prawo
Andrzej Matan

Recenzent
Jarosław Majewski

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział pierwszy	
Rozwój historyczny usiłowania jako formy stadialnej oraz powiązanego z nim czynnego żalu	13
1. Ewolucja instytucji usiłowania	14
2. Ewolucja instytucji czynnego żalu	45
Rozdział drugi	
Uzasadnienie karalności usiłowania i odstąpienia od karalności w razie wykazania przez sprawcę czynnego żalu	53
1. Przegląd stanowisk doktryny w kwestii uzasadnienia karalności usiłowania	53
2. Pierwotny czy wtórny charakter usiłowania względem dokonania	68
3. Własne stanowisko w kwestii uzasadnienia kryminalizacji usiłowania	77
4. Uzasadnienie bezkarności w przypadku okazania przez sprawcę czynnego żalu	100
Rozdział trzeci	
Prawnokarna konstrukcja usiłowania we współczesnym polskim prawie karnym	115
1. Usiłowanie w polskich kodeksach karnych XX wieku	120
2. Problem wytyczania granic usiłowania w pochodzie przestępstwa	125
3. Strona podmiotowa usiłowania	177
4. Problem usiłowania nieudolnego	183
5. Usiłowanie kwalifikowane	220
6. Usiłowanie ukończone i nieukończone	241
7. Karalność usiłowania	246
Rozdział czwarty	
Usiłowanie w przypadku określonych kategorii przestępstw	261
1. Przestępstwa z narażenia	263
2. Przestępstwa formalne	274
3. Przestępstwa naruszające tzw. zdematerializowane dobro prawne	280

4. Przepęstwa <i>sui generis</i>	282
5. Przepęstwa kierunkowe	293
6. Przepęstwa dwustadialne (o „pojemnych” znamionach)	297
7. Przepęstwa, co do których „ze stanu faktycznego danego przepęstwa wynika, że ustawa poddaje karze jedynie dokonanie”	302
8. Przepęstwa zakładające wieloczynowość	305
9. Przepęstwa trwałe	306
10. Przepęstwa z zaniechania	306
11. Przepęstwa jednochwilowe	311
12. Przepęstwa nieumyślne i o mieszanej stronie podmiotowej	314
13. Podsumowanie	322

Rozdział piąty

Prawnokarna konstrukcja żalu i jego znaczenie przy usiłowaniu określonych rodzajów przepęstw	329
1. Przesłanki bezkarności o charakterze przedmiotowym	336
2. Podmiot okazujący czynny żal	376
3. Strona podmiotowa czynnego żalu	378
4. Czynny żal związany z usiłowaniem kwalifikowanym	413
5. Czynny żal związany z usiłowaniem w przypadku określonych kategorii przepęstw	421
5.1. Przepęstwa z narażenia	422
5.2. Przepęstwa formalne	425
5.3. Przepęstwa <i>sui generis</i>	427
5.4. Przepęstwa kierunkowe	433
5.5. Przepęstwa „dwustadialne”	434
5.6. Przepęstwa zakładające wieloczynowość	436
5.7. Czyny współkarane	439
5.8. Przepęstwa z zaniechania	444
5.9. Przepęstwa trwałe	449
5.10. Przepęstwa jednochwilowe	451
5.11. Przepęstwa zakładające wielość skutków	451
5.12. Przepęstwa nieumyślne	453
6. Podsumowanie	455

Rozdział szósty

Prawnokarne konsekwencje czynnego żalu	457
--------------------------------------------------	-----

Rozdział siódmy

Zamiast zakończenia — próba oceny skuteczności rozwiązań przyjętych w obowiązującym stanie prawnym oraz wnioski <i>de lege ferenda</i>	487
Bibliografia	509
Summary	531
Zusammenfassung	533

Wstęp

Czynny żal, chociaż w statystycznym obrazie polskiej przestępczości i prawnokarnej reakcji na nią praktycznie nie występuje, jest jednak niezmiernie ważną konstrukcją prawa karnego. Podkreślić należy, że — wbrew pozorom — ma ogromne znaczenie nie tyle dla sprawcy, ile dla pokrzywdzonego przestępstwem, jak również dla społeczności, w kręgu której przestępstwo miało być dokonane.

Na teoretycznej drodze przestępstwa, obejmującej etapy: zamiaru, przygotowania, usiłowania i dokonania, usiłowanie jest najbliższą dokonaniu formą stadialną — zmierza bowiem już bezpośrednio do dokonania. Z kryminalnopolitycznego punktu widzenia niezwykle istotne jest zatrzymanie „pochodu” przestępstwa na etapie usiłowania i niedopuszczenie do dokonania, które często wiąże się już z wyrządzeniem szkody. Służy temu naturalnie działalność prewencyjna służb powołanych do ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, wykrywania i ścigania przestępstw. Niejednokrotnie sam potencjalny pokrzywdzony może także udaremnić pełną realizację znamion czynu zabronionego. Najlepiej wszakże byłoby, aby to sam sprawca zrezygnował ze swego przestępczego zamiaru, przerwał realizację znamion przestępstwa i — jeśli zachodzi taka potrzeba — podjął stosowną aktywność zmierzającą do odwrócenia skutków przestępczego działania. Zmiana bowiem postawy samego sprawcy daje największą gwarancję skuteczności podjętych działań oraz — co wydaje się ważniejsze — trwałego efektu w postaci braku ponawiania próby dokonania zaplanowanego czynu zabronionego. Powstaje zatem pytanie, w jaki sposób skłonić sprawcę do zmiany postawy. Pytanie to występuje w centrum problematyki instytucji znanej od dawna w prawie karnym, a określanej mianem czynnego żalu.

Pojęcie „czynny żal” nie ma charakteru normatywnego, a treść nadawana tej nazwie jest wynikiem pewnej konwencji językowej. W aspekcie językowym termin „czynny żal” ma zabarwienie etyczno-moralne i sugeruje jakąś aktywność sprawcy „żałującego” swego zachowania. Ujęcie karnistyczne jest o wiele

szersze. Ujmując rzecz obrazowo, czynny żal w prawie karnym nie jest „ani czynny, ani nie jest żalem”. Można zgodzić się z poglądem, zgodnie z którym prawo karne ujmuje czynny żal w najogólniejszym znaczeniu jako zachowanie człowieka o charakterze społecznie pozytywnej kontrakcji, niweczącej jego wcześniejsze, przestępcze zachowanie. Początkowo pojęcie czynnego żalu ujmowano w literaturze karnistycznej wąsko, uznając, że chodzi o zachowanie podjęte dopiero po dokonaniu, czyli zrealizowaniu wszystkich znamion czynu zabronionego. Z czasem rozciągnięto je na odstąpienie od realizacji znamion czynu zabronionego na jego etapach poprzedzających dokonanie. Obecnie nie ma więc wątpliwości, że pojęcie czynnego żalu można odnosić także do formy usiłowania przestępstwa. Właśnie tę postać czynnego żalu uczyniono przedmiotem niniejszej rozprawy.

Głównym problemem badawczym pracy jest analiza funkcji czynnego żalu w odniesieniu do formy usiłowania oraz ocena pod tym kątem aktualnego stanu prawnego. Można go ująć, wskazując trzy główne cele, a mianowicie:

- całościowe naświetlenie instytucji czynnego żalu na etapie usiłowania (uzasadnienie, historia, kształt normatywny i ocena, wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda*);
- próba rozstrzygnięcia wątpliwości pojawiających się w tym obszarze;
- uporządkowanie chaotycznej terminologii, zwłaszcza związanej z podziałami usiłowania i czynnego żalu.

W pracy zasadniczo nie będzie poruszana problematyka czynnego żalu podjętego po dokonaniu przestępstwa. Jest to bowiem grupa niejednolita, pełniącą różnorodne funkcje, często odmienne od przeddokonaniowego czynnego żalu¹. Niemniej w ostatniej części monografii przywołane zostały wybrane postaci poddokonaniowego czynnego żalu, gdy pełnią funkcje czynnego żalu związanego z usiłowaniem.

Wyjaśnienia wymaga również kwestia konieczności szerszej analizy jednej z form stadialnych — usiłowania. Nie ma wątpliwości, że istnieje silny związek między tą formą stadialną a czynnym żalem. Dlatego też tak istotna jest nie tylko analiza samej konstrukcji usiłowania. Należało również podjąć wiele innych problemów, do których zaliczyć należy między innymi kwestię wytyczenia granicy między przygotowaniem a usiłowaniem oraz między usiłowaniem a dokonaniem — wyznaczają one niejako cezurę czasową możliwości skorzystania z prawnokarnych konsekwencji czynnego żalu w tej postaci. Biorąc pod uwagę te konsekwencje, kluczowe okazało się także poprowadzenie rozważań związanych z oceną, które kategorie przestępstw mogą być usiłowane. Brak od-

¹ Por. szerzej: O. Sitarz, L. Wilk: *Post-Perpetration Active Repetence and Restorative Justice*. In: *The Postulates of Restorative Justice and the Continental Model of Criminal Law. As Illustrated by Polish Criminal Law*. Ed. T. Dukiet-Nagórska. Frankfurt am Main—Bern—Bruxelles—New York—Oxford—Warszawa—Wien 2015, s. 137—149.

powiedzialności karnej za etap usiłowania danej kategorii czynów zabronionych zdezaktualizuje zagadnienie czynnego żalu; z kolei przyjęcie możliwości usiłowania niektórych kategorii przestępstw każe w kontekście ewentualnego czynnego żalu przeprowadzić szczególne ustalenia w zakresie przesłanek i konsekwencji okazanego czynnego żalu. Powiązania między usiłowaniem a poszczególnymi kategoriami przestępstw niejednokrotnie wymagały sięgnięcia do ewolucji kształtowania się odpowiedzialności karnej za etapy poprzedzające wyrządzenie szkody. Historyczne ujęcie usiłowania pozwoliło też rozstrzygnąć kilka innych zagadnień, na przykład usiłowania ukończonego i nieukończonego, tak mocno w doktrynie wiązanych z postaciami czynnego żalu. Nieodzowne również stało się przedstawienie różnorodnych poglądów uzasadniających karalność zachowania mimo braku dokonania czynu zabronionego oraz rezygnację z tej karalności w przypadku skutecznego czynnego żalu okazanego przez sprawcę. Ostatecznie to cel i funkcje czynnego żalu kształtować powinny tę instytucję, zarówno w płaszczyźnie przesłanek (przedmiotowych i podmiotowych), jak i karnoprawnych konsekwencji.

Wskazana nieodzowność przeprowadzenia szerokich rozważań dotyczących usiłowania uzasadnia zatem ograniczenie zakresu pracy wyłącznie do czynnego żalu okazanego na etapie usiłowania i wyłączenie tym samym z analizy zachowania sprawcy na etapie przygotowania. Mimo wielu podobieństw, są to jednak dość różne instytucje — powiązane są bowiem z odmiennymi stadiami *iter delicti*. Nie ma wątpliwości, że zarówno samo usiłowanie, jak i czynny żal z nim związany mają o wiele większe znaczenie zarówno dogmatyczne, jak i praktyczne. Przede wszystkim usiłowanie bezpośrednio poprzedza dokonanie, a więc — zdaniem większości — stanowi zasadniczy element bezprawia w ujęciu przedmiotowym. Ponadto, w przeciwieństwie do przygotowania, polski ustawodawca przewiduje karalność zasadniczo usiłowania każdego typu przestępstwa. Ewentualne zmiany w tym zakresie, sprowadzające się do ograniczenia zakresu karalności za usiłowanie, nie uczynią z pewnością z karalnego usiłowania instytucji tak wyjątkowej, jak ma to miejsce w przypadku karalnego przygotowania.

Przedmiotem niniejszej rozprawy jest głównie czynny żal wyrażony przez sprawcę samodzielnie i jednoosobowo popełniającego czyn zabroniony. Analizie zatem poddane zostaną regulacje przepisów art. 13—15 kodeksu karnego. Problem czynnego żalu sprawcy współdziałającego z inną osobą przy popełnieniu czynu zabronionego wymaga odrębnego omówienia, na co w niniejszej pracy nie ma miejsca². Siłą rzeczy, z zakresu pracy wyłączone zostały też z pewnością

² Warto jednak sięgnąć po prace: A. Liszewskiej: *Współdziałanie przestępne w polskim prawie karnym. Analiza dogmatyczna*. Łódź 2004; Eadem: *Podżeganie i pomocnictwo a usiłowanie*. „Państwo i Prawo” 2000, z. 6; a także P. Kardas: *Teoretyczne podstawy odpowiedzialności karnej za przestępne współdziałanie*. Kraków 2001; autor wskazuje: „Kwestia zasad odpowiedzialności za współdziałanie przestępne na etapach przeddokonania przestępstwa stanowi jedno z najbardziej skomplikowanych i stosunkowo mało opracowanych zagadnień nauki prawa karnego. Kodeksy karne albo w ogóle przemilczają to zagadnienie, albo, co jest przypadkiem

ciekawa i ważna problematyka odpowiedzialności prowokatora i przewidziane przez prawo karne konsekwencje jego zachowania³. Dodać również należy, że przedmiotem analizy zasadniczo poddane zostaną wyłącznie przepisy prawa karnego materialnego odnoszące się do przestępstw. Poza obszarem badawczym pozostanie więc zagadnienie czynnego żalu (i będące jego podstawą usiłowanie) na tle prawa wykroczeń oraz prawa karnego skarbowego.

Reasumując, w niniejszym opracowaniu przedmiotem refleksji stały się następujące zagadnienia:

- ewolucja usiłowania i czynnego żalu z nim związanego;
- uzasadnienie karalności usiłowania i bezkarności czynnego żalu;
- prawnokarna konstrukcja usiłowania;
- usiłowanie w przypadku określonych kategorii przestępstw (m.in.: przestępstwa z narażenia, przestępstwa formalne, przestępstwa „dwustadialne”, przestępstwa zakładające wieloczynowość, przestępstwa z zaniechania, przestępstwa, które stanowią przygotowanie lub usiłowanie podniesione do rangi dokonania, przestępstwa nieumyślne i o mieszanej stronie podmiotowej);
- prawnokarna konstrukcja czynnego żalu i jego znaczenie przy usiłowaniu określonych rodzajów przestępstw oraz prawnokarne konsekwencje czynnego żalu;
- świadomość prawna społeczeństwa w zakresie karalności usiłowania, konsekwencji czynnego żalu i opinia społeczna z tymi zagadnieniami związana;
- próba oceny skuteczności rozwiązań przyjętych w k.k. oraz wnioski *de lege ferenda*.

Przyjęta w pracy metoda badawcza to analiza dogmatyczna, oparta na wykładni językowej i historycznej, z niewielkim udziałem wykładni prawnoporównawczej. W pewnym zakresie, z racji oceny instytucji czynnego żalu z perspektywy kryminalnopolitycznej, posłkowano się ustaleniami dokonanymi w kryminologii, a także przytoczono najważniejsze wyniki własnych badań.

Jak bowiem wskazuje M. Zieliński, to w problematyce wykładni ześrodkowują się niemal wszystkie problemy nauki prawa i praktyki prawniczej. Wszystko, co się w nauce i praktyce prawniczej czyni, albo wprost polega na wykładni, albo jej dotyczy, albo wykładnię rozwija, albo wykładnię uwzględnia, albo ją po prostu

znacznie częstszym, rozstrzygają je połowicznie, nie usuwając wielu znaków zapytania, stąd też problem ten w nauce w znacznej części pozostaje otwarty. Specyficzna trudność w rozwiązaniu problemu odpowiedzialności za współdziałanie przed popełnieniem przestępstwa wynika z dość powszechnie przyjmowanego w piśmiennictwie karnistycznym punktu wyjścia, opartego na założeniu, że odpowiedzialność za współdziałanie, jak i za stadia poprzedzające dokonanie przestępstwa (usiłowanie, przygotowanie), stanowią rozszerzenie zakresu odpowiedzialności karnej” — s. 677. Również S. Stomma: *Współdziałanie przed dokonaniem przestępstwa*. Warszawa 1975.

³ Por. K. Tkaczyk: *Instytucja czynnego żalu w prawie karnym w ujęciu prawnoporównawczym*. Przemyśl 2008, s. 158—159.

— jak pisze autor — warunkuje⁴. Jak podaje S. Tkacz, w polskiej literaturze teoretycznoprawnej rozpowszechnione jest rozróżnienie trzech podstawowych grup dyrektyw interpretacyjnych i trzech rodzajów wykładni — językowej, systemowej i celowościowej. Dość powszechnie jest także formułowany pogląd, w myśl którego wykładnia językowa stanowi punkt wyjścia procesu interpretacji tekstów prawnych, w którym kolejno należy stosować dyrektywy językowe, systemowe i funkcjonalne. W sytuacji, gdy wykładnia językowa nie doprowadzi do ustalenia „dostatecznie określonego znaczenia”, należy kierować się bądź narzędziami funkcjonalnymi, bądź dyrektywami systemowymi — S. Tkacz wskazuje różne stanowiska doktryny. Autor ten przywołuje też opinię, że od niebudzącego wątpliwości rezultatu wykładni językowej wolno odstąpić tylko wtedy, gdy przemawiają za tym ważne racje, które to stanowisko najczęściej uzasadniane jest funkcją gwarancyjną prawa karnego oraz zasadą *nullum crimen sine lege*⁵. W myśl bowiem stanowiska M. Zielińskiego, zasadę *clara non sunt interpretanda* należałoby traktować (wespół z równoznaczną z nią niekiedy zasadą *interpretatio cessat in claris*) jedynie jako wyznaczoną granicę wykładni, której przekroczenie wymagałoby najmocniejszych z możliwych uzasadnień⁶. Stanowisko to wspomniany autor szczególnie silnie zaakcentował, gdy chodzi o wykładnię przepisów prawa karnego. Jego zdaniem, tzw. gotowość do przełamania dyrektywy językowej w prawie karnym wymaga wyjątkowo silnego uzasadnienia, pamiętając jednak i o tym, że dyrektywy funkcjonalne obecne są w interpretacji prawa karnego niemal od zawsze⁷. Jednocześnie pamiętać należy, że definicje legalne należy poddawać interpretacji wedle procedur odnoszących się i do innych przepisów, jednak bez możliwości przełamania jej językowo jednoznacznego sensu⁸. Zatem dyrektywy wykładni derywacyjnej stanowiąc będą podstawowe narzędzie przy analizie instytucji czynnego żalu związanego z usiłowaniem.

Warto zaznaczyć, że mimo publikacji na ten temat⁹, opracowanie zagadnienia czynnego żalu wydaje się wysoce niewystarczające. Opublikowane dotąd

⁴ M. Zieliński: *Wykładnia prawa. Zasady. Reguły. Wskazówki*. Warszawa 2002, s. 13.

⁵ S. Tkacz: „O tym, kto posiada środki odurzające...”. *Studium jednego przypadku*. W: *Prawnicze dylematy interpretacyjne*. Red. J. Glumińska-Pawlic, Z. Tobor. Toruń 2011, s. 187 i nast. Por. też O. Górniok: *Znaczenie subsydiarności prawa karnego w jego interpretacji*. „Państwo i Prawo” 2007, 5, gdzie autorka — zasadniczo na podstawie pozakodeksowego prawa gospodarczego — wskazywała na problem interpretacji przepisów karnych zakotwiczonych w regulacjach poszczególnych sfer życia gospodarczego. Zadać jednak można generalne pytanie, czy szczególny charakter prawa karnego ma znaczenie w jego interpretacji.

⁶ M. Zieliński: *Wykładnia prawa...*, s. 57.

⁷ M. Zieliński: *Kształtowanie się polskich koncepcji wykładni prawa*. Wykład wygłoszony na WPiA UŚ dn. 22.02.2012 r.

⁸ M. Zieliński: *Wykładnia prawa...*, s. 312.

⁹ D. Gajdus: *Czynny żal w polskim prawie karnym*. Toruń 1984 oraz K. Tkaczyk: *Instytucja czynnego żalu w prawie karnym...*

monografie poświęcone są czynnemu żalowi w rozmaitych jego postaciach, co powoduje, że nie zostały dostrzeżone i rozwiązane wszystkie problemy pojawiające się na tle czynnego żalu okazanego na etapie usiłowania. Niemniej wydane wcześniej monografie stanowią doskonały punkt wyjścia do dalszej analizy. Jednocześnie obecność w polskiej literaturze karnistycznej dwóch monografii z zakresu czynnego żalu zwalnia z obowiązku przedstawiania sposobu uregulowania tej instytucji w innych krajach. Za D. Gajdus powtórzyć należy, że instytucja czynnego żalu ma w poszczególnych ustawodawstwach trzy różne rozwiązania: jedne ustawodawstwa poszły drogą przepisów kazuistycznych, drugie stanęły na stanowisku ogólnego przepisu, a trzecie — zastosowały kryterium mieszane (i tych jest najwięcej). Jak wskazuje wspomniana autorka, w metodzie mieszanej regulacja czynnego żalu nie ogranicza się do przepisu ogólnego bądź połączenia czynnego żalu z formami stadialnymi o postaciach zjawiskowych, ale przewiduje także szczególne przypadki czynnego żalu odnoszące się do różnych grup przestępstw, a uzyskanie bezkarności lub znacznego złagodzenia kary uzależnione jest od spełnienia wielu zróżnicowanych przesłanek natury subiektywnej i obiektywnej¹⁰. Szczegółowo warunki podmiotowe i przedmiotowe czynnego żalu w wybranych krajach (przede wszystkim z obszaru niemieckojęzycznego), do których niejednokrotnie przyjdzie nam nawiązywać, przedstawia K. Tkaczyk¹¹.

¹⁰ D. Gajdus: *Czynny żal...*, s. 22—26.

¹¹ K. Tkaczyk: *Instytucja czynnego żalu w prawie karnym...*, s. 49—90, 134—183 oraz 351—384.

Stan prawny na dzień 1 lipca 2015 r.

Na zakończenie niniejszego „Wstępu” pozostał mi jeszcze miły obowiązek złożenia podziękowań wszystkim, którzy w mej pracy bardzo mnie wspierali. W pierwszym rzędzie winna jestem ogromną wdzięczność mojej dawnej promotorce i wciąż niedoścignionej mentorce Pani Profesor Teresie Dukiet-Nagórskiej. Bardzo wiele zawdzięczam też regularnym spotkaniom z pracownikami Katedry Prawa Karnego i Kryminologii WPiA UŚ, w czasie których mogłam prezentować wybrane fragmenty pracy. Szczególne podziękowania chciałabym złożyć recenzentowi pracy Panu Profesorowi Jarosławowi Majewskiemu. Jego bardzo wnikliwa lektura mojej monografii, a potem cenne uwagi sprawiły, że kilka kwestii raz jeszcze musiałam przemyśleć. Podkreślić jednak muszę, że wszelkie występujące w pracy błędy i niedociągnięcia obciążają już tylko mnie. I wreszcie, bardzo chciałabym podziękować Rodzinie, która skutecznie wspierała mnie w moich usiłowaniach. To dzięki Niej zdołałam z usiłowania przejść do etapu dokonania (ufając, że nie jest to usiłowanie kwalifikowane).

Olga Sitarz

Active repentance relating to attempt in the Polish criminal law Dogmatic and penal policy analysis

Summary

The topic of the present monograph is active repentance showed by a perpetrator at one of the stages in commission of a criminal offence — at the stage of attempt.

Main considerations pertaining to active repentance are preceded by presenting of a few issues that are essential from the point of view of the discussed topic. The monograph opens with a general outline of the institution of attempt (but practically, it describes the forming process of criminal liability for preliminary stages in commission of an offence) and the active repentance that relates to it. The information presented therein, many times proves to be instrumental in dispelling the doubts which appear in the subsequent parts of the monograph. Another preliminary chapter is the one devoted to justification of an attempt being punishable by law with its simultaneous impunity stemming from the effective active repentance showed by a perpetrator. However, it seems that any conclusive assessment of a normative form of a particular institution of criminal law has to include its *ratio legis* along with its assumed and ascribed functions. For the reason that the issues of attempt and active repentance are closely intertwined, it seemed indispensable not only to analyse more broadly the structure of attempt itself, but also to undertake the discussion of manifold other issues, among which are included: determining a dividing line between preparation and attempt, as well as between attempt and accomplishment — both of which correspond with the time boundaries of gaining from the penal-law consequences of active repentance in the discussed form. The assumed research perspective seems to particularly necessitate the analyses of failed attempt as well as of the structure of aggravated attempt. Another question of the essence was deciding which categories of criminal offences may be attempted. The lack of criminal liability for the stage of attempt in a given category of prohibited acts cancels out the issue of active repentance; whereas admitting the possibility to attempt certain categories of criminal offences requires, within the scope of the potential active repentance, the precise resolutions. Therefore, the topic of the reflections — from the aspect of attempt — are constructive offences, formal offences, offences infringing on so-called dematerialized legal interest; offences which constitute a preparation or an attempt elevated to the level of accomplishment; goal-oriented offences; “two-stage” offences; offences in case of which “factual circumstances of a given offence suggest that the Law deems punishable only the accomplishment,” the offences assuming multi-functionality; permanent offences, offences of the criminal negligence, single-moment offences with sudden intent, unintentional offences, and offences characterized by varied intents of actors.

Fundamental for the chosen topic are investigations conducted in the subsequent part of the monograph which is devoted to penal-law structure of active repentance. Apart from the

classic elements of analysis (objective and subjective premises), this part addresses in detail the issues connected with active repentance in case of failed and aggravated attempt. The same part presents the questions of active repentance relating to certain categories of criminal offences. A separate chapter discusses penal-law consequences of active repentance, both effective and ineffective, partially focusing on consequences of active repentance relating to aggravated attempt.

In its concluding remarks, the monograph attempts at assessing the effectiveness of solutions adopted in the present legal situation. The chapter is complemented with results of the author's own research concerning the legal awareness of the society within the scope of attempt being punishable, consequences of active repentance, and public opinion relating to those issues.

The conducted broad analysis allows to formulate conclusions *de lege ferenda*, most of all pertaining to the structure of active repentance, and within more narrow scope — referring to the structure of attempt.

Olga Sitarz

Die mit dem Versuch verbundene tätige Reue im polnischen Strafrecht Dogmatische und kriminalpolitische Analyse

Zusammenfassung

Zum Thema der vorliegenden Monografie wird die von dem Täter in einem der Stadien der Straftat, nämlich auf dem Stadium des Versuchs, gezeigte tätige Reue.

Die Hauptüberlegungen leiten einige für die zu behandelte Thematik wesentliche Fragen ein. Die Monografie wird durch den Abriss der Weiterentwicklung der Institution: Versuch (und im Prinzip — der strafrechtlichen Haftung für die die Zufügung des Schadens vorangehenden Stadien) und der damit verbundenen tätigen Reue eröffnet. Die hier vorgebrachten Informationen ermöglichen des Öfteren, über die in weiteren Teilen der Monografie erscheinenden Zweifel zu entscheiden. Einen einleitenden Charakter hat auch das Kapitel, das die Straffälligkeit des Versuchs, bei gleichzeitiger Strafflosigkeit infolge einer wirksamen tätigen Reue des Täters zu begründen hatte. Es scheint aber, dass eine endgültige Beurteilung der normativen Form von einer bestimmten Institution des Strafrechts deren *ratio legis*, als auch deren vorausgesetzten und zugeschriebenen Funktionen beachten muss. Ein starker Zusammenhang zwischen dem Versuch und der tätigen Reue verursachte, dass man nicht nur die juristische Konstruktion des Versuchs selbst, sondern auch viele andere Probleme zu wälzen hat. Man muss u.a. eine Grenze zwischen der Vorbereitung und dem Versuch und zwischen dem Versuch und deren Vollendung abstecken; diese bestimmen zwar eine zeitliche Zäsur, dass man strafrechtliche Folgen der tätigen Reue ausnutzen darf. Die Betrachtungsweise der Verfasserin erfordert eine gründliche Analyse von einem unfähigen und einem qualifizierten Versuch. Sie musste auch beurteilen, welche Kategorien der Straftaten als ein Versuch betrachtet werden können. Da es keine strafrechtliche Haftung für das Versuchsstadium von bestimmter Kategorie der verbotenen Taten gibt, verliert das Problem der tätigen Reue an Aktualität. Wenn man aber bei manchen Deliktategorien die Möglichkeit eines Versuchs in Betracht zieht, muss man auch die Institution der eventuellen tätigen Reue definieren. In Bezug auf den Versuch untersucht die Verfasserin also Gefährdungsdelikte, Formaldelikte, die gegen dematerialisiertes Rechtsgut verstoßenden Straftaten, die eine Vorbereitung oder einen zur Vollendung werdenden Versuch darstellenden Delikte, gerichtete Delikte, „Zweitappendelikte“, Delikte bei denen, wie aus dem Tatbestand folgt, nur die Vollendung bestraft wird, Tatmehrheitsdelikte, Dauerdelikte, Unterlassungsdelikte, gleichzeitige Delikte, Delikte mit plötzlich gefasster Absicht, die fahrlässige Delikte und Delikte mit gemischter subjektiver Seite.

Die für das Thema der Monografie fundamentalen Erwägungen beinhaltet der nächste, der strafrechtlichen Konstruktion der tätigen Reue gewidmete Teil. Neben den klassischen Elementen der Analyse (objektive und subjektive Voraussetzungen) schildert die Verfasserin genau das

Problem der tätigen Reue bei einem unfähigen und qualifizierten Versuch. In demselben Teil wird die mit dem Versuch verbundene tätige Reue in Bezug auf bestimmte Deliktkategorien erörtert. Gesondert werden strafrechtliche Folgen der wirksamen und unwirksamen tätigen Reue behandelt, wobei den Folgen der tätigen Reue in Bezug auf den qualifizierten Versuch wird besonders viel Aufmerksamkeit geschenkt.

Als Resümee der Monografie gilt die Bemühung, die Rechtswirksamkeit der im geltenden Recht angenommenen Lösungen zu beurteilen. Das Kapitel wird mit der Präsentation der Ergebnisse von den eigenen Forschungen der Verfasserin über rechtliches Bewusstsein der Gesellschaft im Bereich der Strafbarkeit wegen Versuchs, die Folgen von der tätigen Reue und öffentliche Meinung darüber ergänzt.

Die von der Verfasserin durchgeführte weitgehende Analyse ließ, die Schlüsse *de lege ferenda* vor allem in Bezug auf die Konstruktion der tätigen Reue und genauer — der Konstruktion des Versuchs ziehen.

Redaktor Barbara Todos-Burny
Projektant okładki Magdalena Starzyk
Redaktor techniczny Barbara Arenhövel
Łamanie Alicja Załęcka

Copyright © 2015 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-485-1
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-486-8
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 33,5. Ark. wyd. 45,5. Papier offset.
kl. III, 90 g Cena 72 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: EXPOL P. Rybiński, J. Dąbek Spółka Jawna
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek